

ارتقای سطح امنیت عمومی در مدارس ضرورتی ناشناخته برای همکاری نهادهای انتظامی و آموزش و پرورش

دکتر حمید ملکی^۱

تاریخ وصول: ۸۸/۳/۱۰

تاریخ پذیرش: ۸۷/۹/۲۵

چکیده

فراهم شدن محیط اجتماعی سالم در گرو ایجاد مدارس ایمن و حمایت کننده می باشد. در این پژوهش از شاخص های تعیین کننده امنیت مدارس - که بیانگر جلوه های بیرونی عوامل مخل امنیت و آسایش در مدارس است - استفاده شده است. در این مقاله تلاش شده است که رویکردهای جوامع مختلف نسبت به موضوع امنیت مدارس مورد بررسی قرار گیرد. همچنین سعی شده است که از شاخص های تعیین کننده امنیت مدارس برای بحث و بررسی استفاده گردد. نتایج به دست آمده از این مطالعه ها حاکی از آن است که تغییرات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی در جوامع مختلف و بالاخص در حال توسعه لزوم بازنگری و تغییر را در سیستم ها و فرایندهای آموزشی و تربیتی و به طور کلی در کلیه ابعاد نظام آموزشی یادآور می شود. برای این تغییرات باید به شاخص هایی از قبیل وضعیت ساختاری، و موقعیت مدارس، مسائل رفتاری و اخلاقی دانش آموزان و ... توجه ویژه ای شود

واژگان کلیدی: امنیت عمومی، امنیت مدارس، نهادهای انتظامی، آموزش و پرورش.

مقدمه

در چند دهه اخیر مقالات و پژوهش های متعددی در کشورهای صنعتی در زمینه ویژگی ها و شاخص های مدارس ایمن و نایمن به رشته تحریر در آمده است. غالب این پژوهش ها وضعیت مدارس را از حیث امنیت در ابعاد مختلف، و خیم توصیف می کنند. مهمترین دلیل

۱- رئیس دانشگاه پیام نور کرج

وخامت اوضاع را اقدامات دیر هنگام در توجه به این موضوع می دانند. فقدان مدیریت مؤثر، عدم ارتباط مستمر مدارس با اولیاء، مسأله خشونت^۱، قتل، سوء مصرف مواد، بهداشت و امکانات بهداشتی، نابهنجاری جنسی، ایدز، تهدید، درگیری و فرهنگ پنهان مدارس از جمله مسائلی است که به طور فزاینده در مدارس شیوع پیدا کرده است (سوزان و برکلی، ۲۰۰۳). مسأله پرخاشگری دانش آموزان و وجود دانش آموزان پرخاشگر یکی از نگرانی‌هایی است که به طور فزاینده روبه پیشرفت است. پیتز کافمن^۲ (۲۰۰۳) معتقد است؛ خشونت مرگبار در مدارس حادثه غم‌انگیزی است که نه تنها افراد و خانواده‌ها و دانش آموزان بلکه جامعه‌ای که در آن اتفاق افتاده است را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد.

آمار نشان می‌دهد سالانه ۲۰۰ دانش آموز ایرانی در اثر حوادث مدرسه و یا در مسیر خانه و مدرسه جان خود را از دست می‌دهند. ظرف ۴ سال گذشته ۵۰ هزار حادثه برای دختران دانش آموز اتفاق افتاده که منجر به مرگ ۲۷۲ دانش آموز دختر شده است (آمار آموزش و پرورش ۱۳۸۴).

طبق آمار، پسران دانش آموز بیشترین قربانیان حوادث مدرسه هستند. در یک بررسی ۴ ساله، از سال تحصیلی ۷۹ تا ۸۲، به ترتیب ۱۱ هزار و ۷۲۱، ۱۳ هزار و ۵۹۷، ۱۳ هزار و ۳۸۷ و ۲۳ هزار و ۵۹۹ مورد حادثه در مدارس پسرانه گزارش و از سال ۷۸ تا ۷۹ افزایش صددرصدی مشاهده شده است. این آمار مربوط به انواع حوادث از آتش‌سوزی، تصادف، تخریب مدارس، پرخاشگری دانش آموزان و ... است.

یکی از این مشکلات که موجب زیان‌های مالی و جانی می‌شود پرخاشگری است. از آثار مهم روانشناختی پرخاشگری در مدرسه ایجاد ناامنی است. برخی پژوهشگرها از جمله «الیوت» و «همبورگ» (۱۹۹۸) نشان دادند که این مسأله موجب بروز احساس ترس و ناامنی در دانش آموزان می‌شود که به تبع آن آمادگی و یادگیری در دانش آموزان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. گزارشی که در اکتبر سال ۱۹۹۹ در زمینه وضعیت بهداشت و سلامت دانش آموزان کانادا منتشر شد حاکی از آن بود که میزان بروز خشونت در دانش آموزان

1. Violence

2. Coffman

دبیرستانی بسیار بالاست و طی ۵ سال اخیر افزایش معنی داری یافته است. در برخی گزارش‌های مشابه بیش از ۸۰ درصد مردان و زنان گزارش داده‌اند که توسط سایر دانش-آموزان مورد آزار و اذیت و طعنه قرار گرفته‌اند (وزارت آموزش انگلستان، گزارش سال ۲۰۰۰).

شواهد نشان می‌دهد در امریکا ماهانه بیش از ۶/۶ درصد از دانش‌آموزان حداقل یک روز به دلیل احساس ناامنی و ترس از جو مدرسه از حضور در مدرسه امتناع می‌کنند (مرکز ملی آمار آموزش و پرورش^۱، ۲۰۰۳). در ششمین گزارش سالانه در مورد امنیت مدارس که از سوی اداره آمار دادگستری^۲ و مرکز ملی آمار آموزش و پرورش ایالات متحده، (NCES)^۳ ارائه شده آخرین اطلاعات در مورد وضعیت جرائم و امنیت در مدارس درج شده است. در این گزارش برخی شاخص‌ها از جمله اطلاعات در مورد دانش‌آموزان و معلمان قربانی جرائم، گزارش‌های مهم از آمار جرائم، مشکلات تربیتی و عملکرد مدارس ارائه شده است. در این گزارش اطلاعات و آماری در مورد دانش‌آموزان قربانی و دانش‌آموزان تهدید شده یا صدمه دیده توسط اسلحه، درگیری در مدرسه، مکان‌های ممنوع، کج دهنی و الفاظ بد، دیوانه‌نویسی یا نوشته‌های مستهجن بر روی دیوار، تهدید و تشرزدن بین دانش‌آموزان منتشر شده است. همچنین در مورد ادراک دانش‌آموزان از میزان امنیت فردی، تشکیل گروه‌های خلافکار در مدرسه، حمل سلاح در مدرسه، استفاده از الکل، ماری جوانا، و داروهای روانگردان، آمار و اطلاعاتی ارائه داده است. این گزارش‌ها به صورت سالانه منتشر می‌شوند و سلسله شاخص‌هایی را به‌طور سازماندهی شده در اختیار مراجع قرار می‌دهند. هر یک از این شاخص‌ها اطلاعاتی در مورد جنبه‌های مختلف جرائم و میزان امنیت در مدارس نمایان می‌سازد.

این گزارش در ۵ بخش منتشر می‌شود که به ترتیب اهمیت شاخص‌های تدوین شده است. بخش‌ها عبارت است از خشونت‌های مرگبار و قتل در مدارس، خشونت‌هایی که قربانی را تا حد مرگ روانه کرده است و جرائم جزیی در مدارس، گزارش‌های معلمان، و

1. National center for Education statistic (NCES)

2. (BJS)

3. National center for Education statistic

محیط مدارس هر بخش در برگیرنده شاخص‌های متعددی است. منبع اطلاعات گزارش‌ها عمدتاً مراجع ذیصلاحی همچون اداره آماردادگستری، مرکزی آمار آموزش پرورش و مرکز پیشگیری و کنترل بیماری‌هاست. «اینگرسول»^۱ و «لی بوف»^۲ (۱۹۹۷) در پژوهش خود نشان دادند که وجود جرائم در مدرسه موجب می‌شود دانش‌آموزان محیط مدرسه را یک محیط ناامن بدانند و در تلاش برای اطمینان از امنیت آنها سعی می‌کنند رفته‌رفته از این محیط کناره‌گیری کنند.

این پژوهشگران همچنین در پژوهش خود به این نکته جالب پی بردند که حتی گاهی از اوقات به دلایل وجود خشونت و جرم در برخی از مکان‌های ویژه و خاص در مدرسه، دانش‌آموزان از این مکان‌ها هراس دارند مثلاً معلوم شد که عموماً برخی دانش‌آموزان از راهروها، فروشگاه مدرسه (به دلیل احتمال دزدی) و ورودی پله‌های تند می‌ترسند در نتیجه این پژوهشگران این ملاک را به‌عنوان یکی از ملاک‌های تعیین‌کننده مدارس ناایمن در نظر گرفتند.

اهمیت موضوع

روندرو به رشد جوامع و انتظارات متنوع از آموزش و پرورش در ابعاد تازه، ضرورت تدوین تصویری از وضعیت واقعی آموزش و پرورش در کلیه ابعاد را ایجاب می‌کند. رشد روزافزون ناامنی (روانی، فیزیکی و تربیتی)، جرایم و نابهنجاری در مدارس چه در ابعاد درونی و بیرونی موضوعی است که در کشورهای صنعتی بخصوص غرب سالیانی است چالش‌های جدی را برای دولت‌ها و ملت‌های این کشورها به ارمغان آورده‌است. بسیار بدیهی است به‌طور تدریجی کشورهای در حال توسعه نیز در آینده‌ای نه چندان دور با مشکلات مشابه روبه‌رو شوند. (گرچه اکنون چنین وضعیتی سریعاً در حال رخ دادن است) از این رو قطعاً یک آینده‌نگری دقیق و پیش‌دقیق می‌تواند کارساز باشد و تا حد زیادی از پیامدهای وخیم پیشگیری کند.

1. Ingersul
2. Leebuf

براین اساس جهت آگاهی از این تصویر واقعی نیاز به تدوین شاخص‌ها و ملاک‌هایی است که به تفکیک هر حوزه و حیطة بتوان به نقاط قوت و ضعف سیستم آموزشی پی برد. همان‌طور که اشاره شده یکی از مسائل و مشکلاتی که در سال‌های اخیر، توجه نظام آموزشی و خانواده‌ها را به طور جدی به خود جلب کرده است مسأله امنیت در مدرسه است. اما در مورد اینکه مدرسه ایمن چه مدرسه‌ای است و اصولاً متشکل از چه شاخص‌هایی است، لزوم انجام دادن یک مطالعه را نمایان می‌سازد. در این مطالعه باید در گام نخست اقدام به تدوین شاخص‌هایی شود که بتوان بر اساس آن سلسله ارزیابی‌هایی برای تعیین این‌گونه مدارس انجام داد. بنابراین با وجود شاخص و اتکا به آن می‌توان آگاهی‌های مفیدی برای اقدامات و سیاست‌های آتی حاصل کرد. اهمیت تدوین و تعیین شاخص‌هایی در این زمینه را می‌توان در چند مورد عنوان کرد.

۱- وجود شاخص برای ارزیابی مدارس از حیث امنیت و استفاده جدی از آنها می‌تواند در جهت ارتقای سطح عملکرد مدارس، ایجاد رقابت بین مدارس و روشن شدن عملکرد مفید باشد.

۲- با تدوین یک نظام ارزشیابی فراگیر (در شاخص‌های مدارس ایمن) می‌توان از روند موجود در مدارس در زمینه اثربخشی تربیتی-اجتماعی بر اساس تغییرات شاخص‌ها طی زمان آگاهی کسب کرد.

۳- وجود شاخص موجب ایجاد زمینه و فرهنگ ارزشیابی می‌شود و تعیین و تدوین شاخص در این زمینه (مدارس ایمن) می‌تواند دستاوردهای مهمی در جهت تصمیم‌گیری مبتنی بر تحقیق برای سیاست‌گذاران در سطح خرد و کلان داشته باشد.

۴- تدوین شاخص‌هایی برای تشخیص و درجه‌بندی مدارس ناایمن و ارزیابی‌های منظم در این زمینه می‌تواند نقطه آغازی برای نوعی همکاری‌های سازنده بین نهادهای آموزشی و انتظامی، نهادهای تربیتی و ترویجی و شهرداری مناطق باشد.

۵- تشخیص مدارس ناایمن با توجه به شاخص‌های تدوین شده در سطح ایده‌آل می‌تواند موجب اقداماتی اثربخشی در جهت تجدیدنظر در مدیریت مدارس، هسته مشاوره و تربیتی، بازنگری فعالیت انجمن اولیا و مربیان و... باشد.

۶- رواج موضوع تمرکززدایی در آموزش و پرورش مستلزم پیش زمینه‌های فراوانی است. یکی از این پیش‌زمینه‌ها قدرت استقلال مراکز آموزشی است. برای پی بردن به صلاحیت هر مرکز آموزشی یا مدرسه لازم است ارزیابی‌هایی براساس شاخص‌های کمی و کیفی صورت گیرد. بنابراین ضروری است به‌عنوان یک اقدام مقدماتی و بسیار مهم، شاخص‌ها و استانداردهایی در این زمینه طراحی شود.

مدارس ایمن

مدارس ایمن به مدرسی گفته می‌شود که دارای دانش‌آموزان سالم، جوی حاکی از حمایت عاطفی، فیزیولوژیکی و فیزیکی اشاره دارد گفته می‌شود. در محیط مدارس ایمن دانش‌آموزان از لحاظ مسائل فیزیکی، هیجانی، جنسی، هرزه‌گری و... در امان هستند. همچنین از اشکال غیرمستقیم و نگران‌کننده و مخل امنیت مانند تبعیض و محرومیت در این مدارس مشاهده نمی‌شود (NSSF, 2003¹). در این پژوهش به‌طور عملیاتی منظور از مدارس ایمن، مدرسی است که در ابعاد درون‌مدرسه‌ای (نظیر خشونت، اعتیاد، فرهنگ-پنهان‌درونی و نامناسب، شرارت، وجود بیماری، مسائل جنسی، سرقت، بهداشت و...) و در ابعاد بیرونی (نظیر جو عمومی منطقه یا محله‌ای که مدرسه در آن قرار دارد، اعتیاد، هرزه‌گری، بهداشت، شرارت، آلودگی هوا و صوتی و...) براساس شاخص‌ها در وضعیتی نامناسب قرار داشته باشد.

مفاهیم عمده مقاله

محیط ایمن و حمایت‌گر مدرسه

مدارس دارای محیط ایمن و حمایت‌گر اشاره به مهیاسازی محیطی دارد که حامی عواطف، سلامت فیزیکی و روانشناختی دانش‌آموزان باشد. در مدارس دارای محیط ایمن و حمایت‌گر، دانش‌آموز در معرض سوء استفاده و آزار کلامی، فیزیکی و جسمی، عاطفی و جنسی نیستند و از سوی مدرسه حمایت می‌شوند همچنین از اشکال غیرمستقیم سوء استفاده و آزار

1. NATIONAL SAFE SCHOOLS FRAMWORK

از جمله مسأله تبعیض نژادی، جنسی، محرومیت و منزوی شدن از همکلاسی‌ها به دور هستند (NSSF, 2003).

در این پژوهش منظور از شاخص‌های تعیین‌کننده امنیت مدارس، آن دسته از شاخص‌هایی است که به وسیله آنها جلوه‌های بیرونی عوامل مخل امنیت و آسایش در مدارس را به طور عینی و عددی مشخص می‌کند. شاخص‌ها در حیطه‌های زیر نهفته است:

الف- زمینه‌های رفتاری و اخلاقی بین دانش‌آموزان و معلمان و کادر مدرسه.

ب- سلامت فیزیکی و جسمی کادر مدرسه و دانش‌آموزان.

ج- زمینه‌های خانوادگی دانش‌آموزان.

د- زمینه‌های ساختار فیزیکی مدرسه و محیط مدرسه.

در مورد مصداق مفهوم مدارس ایمن و تفهیم منظور، می‌توان به طرح مدرسه ایمن - دانش‌آموز سالم اشاره کرد. بخش آموزش ایالت واشنگتن در آپریل سال ۲۰۰۵ طرح (SS-HS¹) مدرسه ایمن - دانش‌آموز سالم را ارائه کرد. در این طرح چند محور عمده مورد تأکید قرار گرفته است. ابتکار عمده طرح SS-HS در واقع هماهنگ کردن، ارتقای - بخشیدن و طراحی برنامه‌هایی در جهت جلوگیری از احساس ناامنی و به خطر افتادن سلامت دانش‌آموزان در مدارس است.

این برنامه بر ۶ محور عمده زیر می‌باشد، امنیت محیط مدرسه، جلوگیری و واکنش - سریع به گسترش مصرف الکل و سوء مصرف مواد، خدمات بهداشت روانی و درمان جامعه و مدرسه، برنامه‌های گسترش و مداخله در مسائل عاطفی و روانشناختی، حمایت و برقراری - پیوند مدرسه و جامعه، خط‌مشی و سیاست‌گذاری امنیت مدارس (بخش آموزش ایالت واشنگتن، ۲۰۰۵).

مهمترین جنبه موفقیت آمیز این برنامه حضور قوی برخی از نهادها از جمله آژانس‌های دوستی، بخش قانون، دوایر تعیین صلاحیت، دادگاه‌ها، اداره پلیس و دوایر بخش خصوصی، بخش تجارت و سازمان‌های مدنی بوده است. مهمترین موفقیت‌هایی که در این زمینه به دست آمده است عبارت است:

1.Safe school-healthy student

ارزیابی نیازهای جامعه، حصول جامعه به خدمات پیشگیری، افزایش اطلاعات و ارتباطات مشترک بین اعضا و بخش‌ها، توسعه راهبردهای اجتماعی براساس اهداف عینی و عملکردهای قابل سنجش، تطابق و هماهنگی در برنامه‌های موجود، سیاستگذاری‌ها و راهبردها در جهت کاهش خشونت، تعیین شواهد مبتنی بر فعالیت‌ها، برای تعیین نیازها و پر کردن گسیختگی و بی‌نظمی در خدمات ارائه شده، اعمال تغییرات نظام‌دار و رسمیت بخشیدن به آن در جهت پایداری فعالیت‌ها و خدمات بعد از اتمام تخصیص بودجه.

امنیت

در لغت‌نامه دهخدا امنیت به معنای بی‌خوفی و امن، بی‌بیمی، ایمنی، ایمن شدن و در امان بودن آمده است (دهخدا، ۲۸۹۴).

ناامنی، حالتی است تهدیدآمیز که در معرض خطر بودن را القا می‌کند و امنیت عبارت است از حالتی که از تهدید و خطر مصون باشد (صدیق اورعی، ۱۳۷۵). در لغت‌نامه-آکسفورد از واژه امنیت به طور خاصی تعریف دوسویه‌ای ارائه شده است. از یک سو به معنای ایمنی در مقابل حمله، استواری و نفوذ ناپذیری، قابلیت اطمینان از عدم شکست یا تسلیم و از سوی دیگر به معنای عدم اضطراب و تشویش و خطر اشاره دارد. به عبارتی بهتر وضعیت فیزیکی را با حالت روانی فکری در هم می‌آمیزد. امنیت به معنای ایمن شدن و در امان بودن و بی‌بیم شدن است (معین، ۱۳۵۴). ایمنی یعنی آرامش و آسودگی (فرهنگ عمید جلد ۱: ۲۷۵).

- امنیت از دیدگاه اسلام

اصولاً اسلام و ایمان، پیام آور امنیت و سلامت در نفس و جامعه است. اما چرا نام اسلام بر این دین گذاشته‌اند، باید گفت معانی فراوانی در این کلمه نهفته است و مسلماً یکی از آنها همان جهت امن و سلام می‌باشد که این دین برای نفس و اجتماع به ارمغان می‌آورد (شاه حسینی، ۱۳۷۰)

موضوع امنیت در دین اسلام موضوع بسیار مفصل و چندوجهی می‌باشد که در متون اسلامی و قرآن به تکرار به آن پرداخته شده است. در سطور زیر به برخی از آیات و

روایات که ارتباط مستقیمی با مسأله نظام اجتماعی دارد اشاره می‌کنیم امنیت در قرآن متضاد خوف و ترس مطرح می‌شود (سوره نور: ۵۵، نساء: ۸۳، فتح: ۲۷ و قریش: ۴) در قرآن امنیت یکی از صفات بهشت نیز عنوان شده است (برای مثال سوره حجر: ۴۶، سبا: ۳۷ و دخان: ۵۵).

امنیت در قرآن به عنوان نعمت الهی در نظر گرفته شده است که در صورت ایمان به خدا و اجتناب از ظلم و انجام عمل صالح به انسان هدیه شده و موجب آرامش می‌شود (قرآن کریم مضامین سوره‌های قصص: ۵۷، انعام: ۸۲ و طه: ۱۱۲).

الگوهای برقراری امنیت و حمایت در مدارس

الگوهای متعددی در این زمینه موجود است که هر یک از بعدی به موضوع نگریسته است. در این الگوها تاحد زیادی این امر مهم به طور مستقیم مورد تأکید قرار گرفته است. اکنون به برخی از این طرح‌ها اشاره می‌شود.

الف- طرح تضمین امنیت و حمایت در مدارس

در سال ۲۰۰۲ انجمن وزارتی آموزش، استخدام، پرورش و جوانان^۱ استرالیا با توسعه طرح تضمین امنیت و حمایت در مدارس موافقت کرد. برای این کار وزارت آموزش استرالیا در سال ۲۰۰۳ سلسله دستورالعمل‌هایی را تحت عنوان چهارچوب ملی مدارس ایمن تدوین کرد که بر اساس آن کلیه بخش‌های خصوصی و دولتی متصدی امر آموزش و پرورش را ملزم به رعایت آن کرد و از آنها خواست با همکاری هم موجبات ارتقای سطح امنیتی در مدارس را فراهم آورند. بر این مبنا متصدیان آموزش و پرورش اعم از خصوصی و دولتی شیوه‌هایی برای حمایت از حقوق دانش‌آموزان تدوین کردند که آنها را در برابر تهدید، تجاوز، سرقت، اعمال پرخاشگرانه، و... حمایت می‌کرد آنها همچنین برنامه‌هایی به این شرح تدوین کردند:

- حمایت و راهنمایی مدارس در جهت بهبود خط مشی‌ها و سیاست‌های مدون.

1. Ministerial council on Education, Employment, training and youth Affair

- تشویق و ارتقای رویکرد مدرسه، مبنی بر توسعه همکاری والدین از طریق کارگاه- های آموزشی، هیئت ها و انجمن های مدارس که در آنها والدین و سایر افراد جامعه نیز عضو هستند.
- دخیل کردن برنامه حمایت از دانش آموزان در برنامه درسی از قبیل دخیل کردن عوامل اجتماعی- نظیر مسأله جنسیت، نژاد، همانند سایر محتوای موجود در برنامه درسی.
- مهیا کردن زمینه های رشد حرفه ای و آموزشی برای کارکنان مدرسه. به عنوان مثال آموزش هایی در زمینه چگونگی برخورد با جرائمی نظیر دزدی، تهدید، قوانین حمایت از کودکان.
- فراهم آوردن منابع و سرنخ هایی برای معلمان تا از طریق آن بتوانند سریع تر مشکلات و نگرانی های دانش آموزان را درک کنند و آنان را یاری دهند.
- تشویق مدارس در توانمندسازی و تقسیم قدرت بین دانش آموزان در مسائل تصمیم گیری و حل مشکلات مدرسه.
- فراهم کردن حمایت های ویژه برای آن دسته از معلمان که به دلیل سرکار داشتن با دانش آموزان پرخاشگر، مشقت های فراوانی را متحمل می شوند. این حمایت ها شامل برخی از خدمات مانند خدمات مشاوره ای روانشناختی و مراقبت انتظامی توسط نیروهای پلیسی و حمایت های انتظامی^۱ و محافظتی برای جلوگیری از تعرض به معلمان می شود طبق این بخشنامه ارتقاء و مهیاسازی محیطی مملو از حمایت و امنیت که در آن دانش آموزان احساس امنیت کنند، یکی از اساسی ترین کارکرد مدارس عنوان شده است و دانش آموزان حق اساسی دارند که در محیطی آکنده از امنیت و احترام به امر یادگیری بپردازند.
- تأمین امنیت کارکنان مدرسه با توسل به نیروی پلیس.

1.Out- harassment officer

مبانی مقرر در مورد مدارس ایمن و حمایتگر (NSSF, 2002)

- تأکید بر حقوق کلیه اعضای مدرسه (معلم، دانش آموز و کارکنان) مبنی بر داشتن محیطی سالم و ایمن.
- ارتقای سطح مراقبت، احترام و همکاری با حفظ ارزش های فردی.
- اجرای سیاست ها، برنامه ها و فرایندها در جهت ایجاد محیطی ایمن و حمایتگر در محیط مدرسه.
- تشخیص اینکه رهبری و مدیریت کیفیت، عاملی اساسی و ظریف در جهت رسیدن به سطوح امنیت در محیط مدرسه است.
- توسعه و اجرای سیاست ها بواسطه فرایندی که طی آن همکاری و دخالت کلیه اعضای جامعه مدرسه (دانش آموز، معلم و کارمند) محقق گردد.
- اطمینان از اینکه نقش ها و مسئولیت پذیری کلیه اعضای جامعه مدرسه در ارتقای سطح حمایت گری و امنیت در مدارس مهم است.
- تأکید بر امنیت و رشد حرفه ای اعضا در ایجاد و خلق محیطی حاکی از امنیت و حمایت.
- احساس مسئولیت برای مهیا کردن فرصت های یادگیری برای دانش آموزان تا بتوانند از طریق برنامه درسی رسمی، مهارت ها و الزامات مورد نیاز برای روابط مثبت در زندگی را بیاموزند.
- تأکید بیشتر بر آن دسته از سیاست هایی که در آن بیشتر بر پیشگیری و مداخله تأکید شده است.
- کنترل منظم و ارزیابی مستمر سیاست ها و برنامه ها به طوری که شواهد مبتنی بر عمل، مبنای تصمیم ها و توسعه این سیاست ها باشد.
- تعهد به حمایت از دانش آموزان در مقابل هر شکل از اشکال مختلف سؤاستفاده و غفلت (NSSF, 2003).

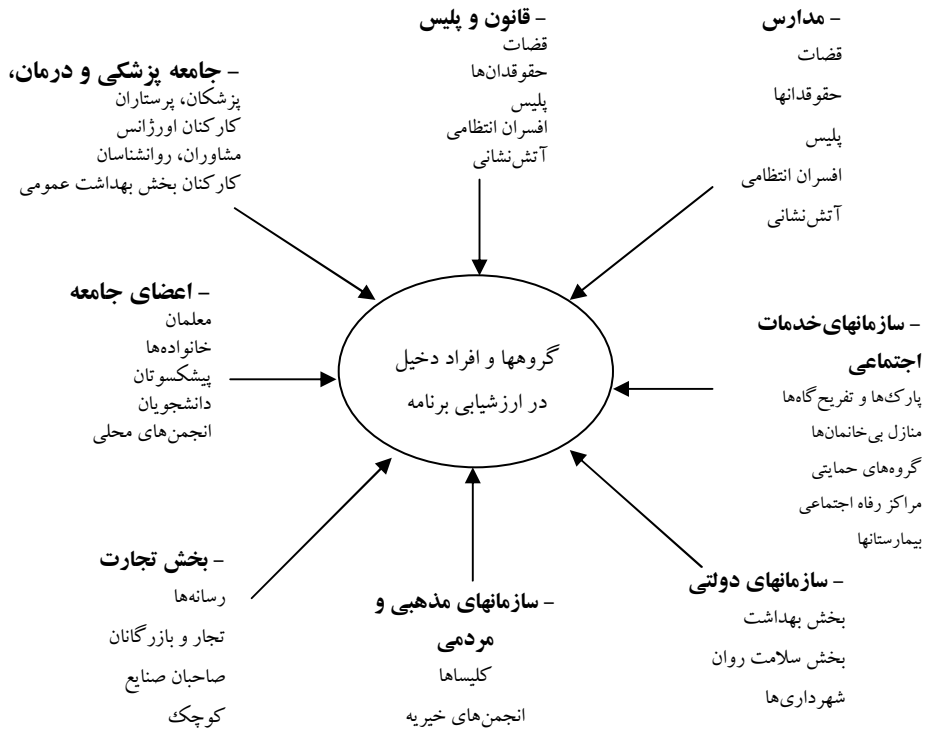

ب- برنامه‌ای مدارس ایمن و عاری از دارو و موادمخدر
 دپارتمان آموزش پنسیلوانیا در اکتبر سال ۱۹۹۸ برنامه‌ای را تحت عنوان مدارس ایمن و
 عاری از دارو^۱ به جامعه معرفی کرد این برنامه مشتمل بود بر معلمان، قانون، مراکز انتظامی و
 برنامه‌های حمایتی که محور توجه آن، دانش آموزان بود. این برنامه توسط انجمن
 دانش آموزی مدارس ایمن حمایت می‌شد هدف برنامه ارائه خدمات حمایتی و یادگیری
 برای توسعه طرح ارتقای سطح امنیت و کاهش خشونت در مدارس بود. برخی از تعهدات
 عینی انجمن SFSS عبارت بود:

- کاهش ناملایمات رفتاری، ارعاب و تهدید، درگیری، آزار و اذیت و کلیه اشکال
 خشونت در مدارس که نتیجه اصلی پروژه است.
- ارتقاء و بهبود سطح مسئولیت‌پذیری فرد - جامعه، پیشرفت دانشگاهی، یادگیری
 مشارکتی و پیشرفت.
- توسعه کانون توجه جامعه که طی آن دانش آموزان ضمن احترام به قانون، احساس
 ایمنی کنند و با همدیگر، معلمان و اعضای مدرسه رفتاری احترام‌آمیز داشته باشند.
- در جهت اطمینان از اینکه دانش آموزان نقش معنی‌داری در فرآیند تصمیم‌گیری دارند
 این انجمن خدمات مشاوره‌ای را برای دانش آموزان و اعضای ارائه می‌کند. مشاوره‌های
 این انجمن شامل دروندادهای اساسی و کنترل بروندادهای کلی برنامه می‌باشد.
- برای ارزیابی میزان توفیق این برنامه، گروه‌های مختلفی در جامعه دخیل هستند که
 عبارتند از مدرسه، بخش قانون و مقررات، پلیس، جامعه درمانی و بیمارستان‌ها، اعضای
 کلی جامعه، سازمان‌های ارائه‌کننده خدمات اجتماعی، سازمانهای دولتی و سازمان‌های
 مذهبی. در واقع دروندادهای ارزیابی توسط این مجموعه مهیا می‌شود. در شکل زیر
 گروه‌های دخیل در ارزیابی مشخص شده است.

1.Safe and drug-free school

شکل شماره (۱) ساختار برنامه SFSS

هر کدام از این بخش ها ملزم به پاسخگویی به سؤالاتی است که براساس آن اطلاعات مورد نیاز برای ارزیابی فراهم گردد. هر یک از بخش ها باید بدانند که سؤالات مطرح شده زمینه های بسیار مهمی از برنامه را تشکیل می دهند.

اعضای جامعه باید پاسخگوی سؤالاتی نظیر سؤالات زیر باشند

- نگرانی عمده آنها در مورد خشونت در جامعه چیست؟

- آیا آنها جامعه را محیطی امن برای کار، زندگی و تفریح می دانند؟

- آیا محل ها و مکان های جغرافیایی خاصی وجود دارد که آنها از آن هراس داشته

باشند؟

- طی ۵ سال اخیر در کدام زمینه اجتماعی بیشترین احساس ناامنی را داشته اند؟

- آیا قوانین، سیاست‌ها و آژانس‌های دولتی وجود دارد که حامی مسائل امنیتی آنها باشد؟

- آیا آنها خواهان کمک برای جامعه‌ای ایمن در ابعاد مختلف هستند؟

در بخش جامعه پزشکی و درمانی

- آیا آنها به‌طور مستمر آمار و اطلاعاتی در زمینه خشونت‌های منتهی به مرگ یا جراحت را در اختیار دارند؟

- آیا آنها در زمینه وضعیت مصرف الکل و داروهای غیرمجاز اطلاعات کافی دارند؟

- آیا از مراجعان برای گرفتن الکل یا کسانی که به‌دلیل رفتار خشونت بار صدمه

دیده‌اند حمایت به عمل می‌آید؟

- آیا از سن، جنس و سایر خصوصیات این افراد اطلاعاتی جمع‌آوری می‌شود؟

- بر چه اساس آنها در مورد کاهش یا افزایش میزان خشونت اظهار نظر می‌کنند؟

- آیا مداخلات در مواقع ضروری می‌تواند در موارد ضروری مفید باشد؟

- آیا بیمارستان متبوع آنها برنامه خاصی برای جوانان دارد؟

بخش تجارت و کسبه باید پاسخگوی سوالاتی از این دست باشند؟

- آیا آنها در زمینه سرقت‌های انجام شده در منطقه از لحاظ کاهش یا افزایش

اطلاعاتی دارند؟

- آیا به نظر آنها عموم مردم نسبت به خرید در زمان‌ها یا مکان‌های خاصی احساس

ناامنی می‌کنند؟

- آیا تدابیر خاصی از سوی این صنف در جهت ارتقای سطح امنیت مشتریان اتخاذ

شده است؟

- طی ۵ سال اخیر چه بهبود یا تشدید در برخی از ابعاد امنیتی نظاره‌گر بوده‌اند؟

سازمان‌ها و نهادهای مذهبی و غیردولتی باید پاسخگوی سؤالات زیر باشند:

- تاکنون چه اقداماتی در جهت جلوگیری از خشونت و سوءمصرف مواد انجام داده‌اند؟

- آیا آنها می‌توانند در جمع‌آوری آمار و اطلاعاتی که از سوی برخی از سازمان‌ها در زمینه مسائل نگران‌کننده جامعه جمع‌آوری می‌شود سهیم باشند؟

- آیا این سازمان‌ها می‌توانند برنامه‌هایی آموزشی در زمینه مورد نظر برای جامعه داشته باشند؟

- آیا می‌توانند مبلغانی را جهت ارائه برنامه‌های تبلیغی و ترویجی سازماندهی کنند؟

آژانس‌های خدمات اجتماعی باید پاسخگوی سؤالاتی از جمله:

- آیا آنها برنامه‌هایی جهت حمایت از روند جلوگیری از خشونت در جامعه دارند؟

- آنها عمدتاً چه نگرانی‌هایی در مورد جوانان جامعه دارند؟

- آیا گروه‌های خاصی در جامعه وجود دارد که نیاز به امنیت بیشتری داشته باشند؟

- چگونه والدین می‌توانند الگوهای تربیتی تحمل‌آمیز داشته باشند.

ادارات پلیس باید پاسخگوی سؤالاتی از جمله:

- سالانه چه مقدار سلاح سبک از جامعه ضبط می‌شود؟

- آیا اطلاعات در زمینه بازداشت‌ها و جرائم در دسترس است؟

- آیا اطلاعات و آماری در مورد فعالیت‌های گروه‌های تبهکار در دسترس است؟

- سالانه چه تعداد تلفن مشکوک زده می‌شود و به چه تعداد از آنها توجه

می‌شود؟

- آیا اطلاعاتی در زمینه جرائم جوانان موجود است؟

- در مقایسه با سایر مراکز آیا آمار و اطلاعات افزایش یا کاهش یافته است؟

- مهمترین نگرانی‌ها و ناکامی‌های پلیس چیست؟

- آیا فنون ابزار و فناوری جهت مداخله مؤثرتر در مسائل جنایی برای آنها مهیا است؟

سازمان‌های دولتی باید پاسخگوی سؤالاتی از جمله:

- چگونه آثار خشونت بر شهروندان تجلی می‌یابد؟
- آیا دولت روش‌های جدیدی برای کنترل خشونت اعمال کرده است؟
- آیا منابع اعتباری خاصی برای ابتکار و نوآوری در زمینه کنترل خشونت، تخصیص یافته است؟
- تا چه میزان در فراهم‌سازی فضایی ایمن برای شهروندان توفیق داشته‌اند؟

مدارس و دانش‌آموزان باید پاسخگوی سؤالاتی از جمله:

- مهمترین نگرانی‌ها در آغاز سال تحصیلی چیست؟
 - آیا تاکنون دانش‌آموزان قربانی خشونت شده‌اند؟ آیا کسانی را می‌شناسند که قربانی خشونت شده باشند؟
 - امنیت از نظر دانش‌آموزان به چه معناست؟
 - مردم برای اینکه خود را ایمن نگه‌دارند به چه چیزی نیاز دارند؟
 - چه موقع و کجا خشونت اتفاق افتاده است؟
 - چه موقع آنها احساس امنیت می‌کنند؟
 - آیا آنها در زمین‌بازی احساس امنیت می‌کنند؟
 - آیا هنگام رفتن به خانه دچار حادثه شده‌اند؟
 - چه موقع احساس ناامنی می‌کنند؟
 - در زمینه تأمین امنیت کلی در مدارس چه برنامه‌هایی تدوین شده است؟
- (SFSS، ۱۹۹۹).

وزارت آموزش انگلستان در سال ۲۰۰۰ در گزارشی اعلام کرد امنیت‌مدارس یکی از مهمترین چالش‌های قرن ۲۱ در انگلستان است. به همین ترتیب امنیت معلمان نیز اهمیت فزاینده‌ای پیدا کرده است. امروزه افزایش فشار کاری توأم با استرس که تا حدودی قبلاً کمتر وجود داشت آثار زیانباری را بر نظام آموزشی برجای گذاشته است. افسردگی، فرسودگی شغلی، بیماری‌های قلبی از پیامدهای آن است. قوانینی که در زمینه حمایت از سلامتی و امنیت معلمان و مدرسه وضع شده است. فاقد ضمانت اجرایی قوی هستند.

ج- طرح مدرسه ایمن و دوستانه

طرح ملی سلامت روان^۱ و طرح ملی برنامه ریزی برای ارتقای و مداخله سلامت روان به این نتیجه رسیده‌اند که مهمترین نقطه و محل کلیدی برای ارتقای سطح سلامت روان و مداخله و پیشگیری اولیه از عوامل محل سلامت روان، در مدارس است. شواهد فراوانی وجود دارد مبنی بر اینکه توجه جدی به این مهم می‌تواند به توسعه کیفی مدارس بینجامد که پیامد مهم آن ارتقای سطح سلامت روانی دانش آموزان است (گریفیتز^۲ و ثریت^۳ ۲۰۰۳).

طرح مدرسه ایمن و دوستانه^۴ با بهره گیری از سازمان بهداشت جهانی^۵، چارچوب ارتقای سلامت در مدارس را تدوین کرد. در این طرح، مدل مداخله متمرکز بر ریسک^۶ و روش پیشگیری مداخله به عنوان یک رویکرد مؤثر برای ارتقای تندرستی و سلامت روان در مدارس در نظر گرفته شده است. همچنین برای تشخیص و کمک در میزان تلاش مدارس در جهت استقرار امنیت و محیطی دوستانه برای یادگیری، در این طرح دستورالعمل‌ها و شاخص‌هایی که بدین منظور تدوین شده بود ارائه شد. این شاخص‌ها و دستورالعمل‌ها در مورد نحوه ارتقای ایمنی و صمیمیت در مدارس و محیط مدارس حاوی نکات مهمی بود. این شاخص‌ها نهایتاً در قالب دفترچه‌ای به عنوان چارچوبی برای توسعه مدارس ایمن و دوستانه^۷ برای مدارس ارسال شد.

هدف اصلی طرح در چند مورد عنوان شده است. این موارد عبارتند:

- حمایت مدارس در مهیا کردن محیط مملو از امنیت و صمیمیت.
- فراهم سازی ابزاری که به واسطه آن روش‌های مورد استفاده توسط مدرسه مورد ارزیابی واقع شود و طی این ارزیابی نقاط قوت و ضعف مشخص شده و طرحی برای بهبود آنها ارائه شود.

- تعیین میزان موفقیت مدارس در روش‌های مورد استفاده.

-
1. National Health plan
 2. Griffiths
 3. Weatherilt
 4. Safe school – Friendly school
 5. World health organization
 6. Risk-Focused prevention
 7. Framework For Developing safe and Friendly schools

- ارتقای کیفی مدارس دولتی.
- براساس این طرح مدارس ایمن و دارای محیط دوستانه دارای این ویژگی‌ها هستند:
- وجود رهبری و مدیریت کیفی.
- رویکرد متمرکز بر راه‌حل به جای رویکرد متمرکز بر مشکل.
- وجود فرهنگ و دیدگاهی که در خلال آن تلاش‌ها بر فرایند آموزش و یادگیری - متمرکز باشد.
- فرایند دموکراتیک که در آن فعالیت‌های شهروندی مورد تشویق واقع شود.
- رشد شخصیت ملی^۱ دانش‌آموزان و توسعه آن.
- فراگیر بودن برنامه‌ها.
- اتخاذ سیاست‌ها و برنامه‌هایی که در آن اعضای جامعه و مدرسه در زمینه احساس امنیت و ارزش مورد ارزیابی واقع شوند.
- وجود سیستم جمع‌آوری داده‌های فراگیر.
- دامنه وسیعی از راهبردها طی تمامی سطوح عملیاتی: ارزیابی پیشگیری، پیشگیری اولیه و مدیریت موردی.
- کاربردی کردن راهبردها برای تمامی محیط‌ها از محیط مدرسه تا کلاس و تفریح‌گاه.
- برای ایجاد محیطی امن در مدارس، وزارت آموزش‌ایالات متحده رهنمودهایی را برای دانش‌آموزان و خانواده‌ها به این شرح تدوین کرده است.

الف- دانش‌آموزان

- ۱- شرکت و کمک در توسعه سازمان‌های دولتی دانش‌آموزی که در جهت ارتقای محیط عاری از ناامنی و فاقد سلاح و دارو گام برمی‌دارد.
- ۲- داوطلب شدن در کمیته‌های مشورتی برای تصمیم‌گیری و در زمینه‌هایی از قبیل توسعه گروه‌ها و برنامه‌های مرتبط با امنیت در مدارس.

1.Ethos

- ۳- حمایت از برنامه‌هایی نظیر برنامه میانجی‌گری در مدرسه، حل تعارض، مساعدت و همکاری در رأی دادگاه‌های مربوط به جوانان و مدیریت خشم.^۱
- ۴- تلاش در کاهش موقعیت‌های تعارض‌زا و رفتار براساس اصول شهروندی و احترام به معلمان و همکلاسی‌ها.
- ۵- گزارش مواردی نظیر حمل سلاح، خرید و فروش مواد مخدر و دارو، رفتارهای حاکی از ارعاب و تهدید خرابکاری در مدرسه یا دشمنی با اولیا مدرسه یا والدین.
- ۶- درک پیامدهای عضویت در گروه‌های تبهکار، و پیامدهای زیانبار مصرف الکل، مواد مخدر و دارو و یادگیری روش‌های مقاومت در برابر این موارد. در همین رابطه ارائه این آگاهی‌ها به دیگر دانش‌آموزان برای کناره‌گیری از این موارد.
- ۷- پیگیری و اجرای قوانین مدرسه و درک این مسأله که این قانون و قواعد برای همه دانش‌آموزان است.
- ۸- آگاهی از محیطی که در هنگام آمدن یا رفتن به مدرسه با آن مواجه هستند.
- ۹- تشویق والدین برای حضور در مدرسه و دخالت در فعالیت‌هایی که موجب حمایت مدرسه می‌شوند.
- ۱۰- ارائه خدمات در قالب برادر یا خواهر بزرگتر (مراقبت برادرانه) یا به‌عنوان قیمی دلسوز برای دانش‌آموزان کوچکتر.

ب- والدین

- تعیین استانداردهای رفتاری، محدودیت‌ها و انتظارات مشخص برای دانش‌آموزان هم در بیرون و هم درون مدرسه و توسعه توافقی دوطرفه در مورد فعالیت‌های تفریحی و فوق برنامه، سطح نمرات، تکالیف، ساعات اجباری حضور در خانه در عصر، دوستان و اینکه با چه کسی یا کسانی رفت و آمد می‌کنند، و محل‌هایی که دانش‌آموز در اوقات فراقت از مدرسه در آن سپری می‌کند.
- آموزش استانداردهای صحیح و غلط و شرح این استانداردها به فرزندان.

1. Anger management

- بحث با فرزندان در مورد قوانین و قواعد دانش آموزی، تقویت عقاید و حمایت از نقش های صحیح.
- تشویق فرزندان برای صحبت بیشتر در مورد مدرسه، فعالیت های اجتماعی، علایق و مشکلات و حتی در مورد رخدادهای و مسائل موجود در مسیر هنگام رفت و آمد به مدرسه.
- حضور در زندگی تحصیل فرزندان از طریق شرکت در برنامه های مدرسه، ملاقات با معلمان، حضور در گردهم آیی های اولیا و مربیان، مسابقات ورزشی برگزار شده در مدرسه و ...
- برقراری ارتباط با والدین آن دسته از دانش آموزان که می توانند در مورد مسائل امنیتی مدارس و مباحث موادمخدر و ... اطلاعاتی به دست دهند.
- عضویت در انجمن هایی که به نحوی با مسأله کاهش سوء مصرف مواد و جرم و جنایت ارتباط دارند تا از طریق آن بتوانند به نحوی در ایجاد امنیت در مدرسه و مسیر رفت آمد دانش آموزان به مدرسه مؤثر باشند.
- صحبت با بچه ها درباره پیامدهای استفاده از دارو، موادمخدر، سلاح، حضور در گروه ها و دسته های نابهنجار و تبهکار و اطمینان از اینکه فرزندان به سلاح گرم و سرد دسترسی ندارند.
- نظارت بر برنامه ها و فیلم هایی که فرزندان تماشا می کنند، بازی های رایانه ای و ویدئویی، موسیقی.
- تشویق فرزندان به ورزش بیشتر و فعالیت های مشابه در جهت محدود کردن زمان تماشای تلویزیون از سوی آنها.

چارچوب شاخص ها

امروزه موضوع امنیت در مدارس به یکی از زمینه های مهم تحقیق میان متخصصان تعلیم و تربیت و جامعه شناسی تبدیل شده است. اهمیت این مسأله از اینجاست که سالانه سهم عظیمی از سرمایه های مادی و معنوی کشورها جهت آموزش و پرورش صرف می شود و

تاکنون همان‌طور که از پژوهش‌ها و تحقیقات گذشته ملاحظه می‌شود عمده این تحقیقات، در مورد وضعیت تدریس و فرآیند یادگیری و بطور کلی مسائل آموزشی انجام شده است. طی سالیان اخیر روند روبه‌رشد جوامع از ابعاد مختلف اقتصادی-اجتماعی و سیر فرایند این تغییرات، موجد تنوع در چالش‌های آموزش و پرورش شده است که هر کدام به نوبه خود توجهات خاصی را از سوی نظام‌های آموزش و پرورش دنیا به خود معطوف کرده است.

در غالب متونی که عمدتاً در مورد میزان جرائم میان نوجوانان موجود است، موضوع جرائم و بزهکاری و ارتباط آن با محیط مدرسه و پیرامون آن، مورد توجه واقع شده و هر پژوهشی که در این زمینه انجام پذیرفته است، از بعدی به موضوع نگریسته است. با وجود این توجه به امنیت روانشناختی و رفتاری امنیت فیزیکی و در مجموع کلیه عواملی که به نحوی بر میزان احساس امنیت در مدارس برای معلم و دانش‌آموز مؤثر است می‌تواند تصویری جامع از موضوع به‌دست دهد.

در این مورد که براساس چه شواهدی می‌توان مدعی شد که در یک مدرسه میزان امنیت بالا یا پایین است، لازم است استانداردها یا معیارهای روشن و قابل تعریفی موجود باشد تا به‌توان ضمن تأیید وضعیت فعلی امنیت در مدارس، به‌توان به‌عنوان ملاکی برای ارزیابی تغییرات آتی در این زمینه استفاده کرد. بدیهی است به‌عنوان اقدامی مقدماتی لازم است شاخص‌هایی تدوین شود و این شاخص‌ها به‌طور عملیاتی تعریف شده و نحوه محاسبه آنها درج شود.

همان‌طور که از مبانی نظری برمی‌آید زمینه‌های مختلفی می‌تواند موجد احساس ناامنی در مدارس باشد. که براساس تحقیقات گذشته، در چند گروه قابل توجه هستند:

الف- زمینه‌های رفتاری و اخلاقی بین دانش‌آموزان و معلمان و کادر مدرسه.

ب- زمینه‌های سلامت فیزیکی و جسمی کادر مدرسه و دانش‌آموزان.

ج- زمینه‌های خانوادگی دانش‌آموزان.

د- زمینه‌های ساختار فیزیکی مدرسه و محیط مدرسه.

چهار زمینه فوق در مجموع مهمترین عوامل تأثیرگذار بر محیط مدرسه را در خود جای داده‌اند و هر عاملی چند شاخص را پوشش می‌دهد. در شکل زیر به طور واضح حیطه‌های چهار گانه و برخی از شاخص‌های آنها مشاهده می‌شود.

زمینه‌های ناامنی در مدرسه

الف- زمینه‌های رفتاری معلمان، دانش‌آموز و کارکنان مدرسه

در مورد زمینه‌های رفتاری که در مدرسه می‌تواند موجبات احساس ناامنی برای دانش‌آموزان، معلمان و کارکنان را فراهم آورد چندین عامل از جمله عوامل زیر دخیل است:

۱- خشونت‌های منتهی به جراحات سطحی، عمقی و مرگ از سوی معلمان یا دانش‌آموزان.

۲- گروه‌بندی‌های مبنی بر جرم و خلاف بین دانش‌آموزان.

- ۳- ناهنجاری‌های جنسی در مدرسه.
- ۴- مسأله موادمخدر و داروهای روان‌گردان.
- ۵- حمل سلاح یا هر نوع وسیله مشکوک از جمله چاقو، تیغ، زنجیر و ...
- ۶- رضایت‌مندی معلم و دانش‌آموز از فضای مدرسه.

ب- زمینه‌های سلامت‌فیزیکی و جسمی دانش‌آموزان، معلمان و کادر مدرسه سابقه اقدام و توجه جدی به امر بهداشت مدارس به‌عنوان زمینه ساز ارتقای سطح سلامت دانش‌آموزان در کشورهای مختلف، متفاوت گزارش شده است. نخستین اقدام در زمینه بهداشت مدارس مربوط به کشور فرانسه است. به‌طوری که در سال ۱۷۹۳ در رابطه با بهداشت مدارس، پزشک به کار گرفته‌اند (رمضان‌خانی، ۱۳۸۲). در دیگر کشورها از جمله هلند، انگلستان و آمریکا به ترتیب طی سال‌های ۱۸۶۸، ۱۹۰۷ و ۱۸۳۷ اقدامات مشابهی صورت گرفته است. شاخص‌های بهداشت مدرسه امروزه یکی از شاخص‌های مهم در مدارس این کشورها مطرح است. همانند سایر گروه‌ها، این گروه نیز خود عوامل متعددی را پوشش می‌دهد. شواهد کافی وجود دارد که در این زمینه پژوهش‌های زیادی در کشورهای توسعه یافته انجام شده است. برخی از این پژوهش‌ها حتی به‌طور بسیار جزئی نیز به مسأله توجه داشته‌اند از جمله طرح نظارت بر امنیت در مدارس^۱ که از سوی اداره امنیت و بهداشت محیط لس‌آنجلس^۲ در سال ۲۰۰۴ تدوین شده است. در مجموع در این زمینه عوامل مهمی وجود دارد که خود دربرگیرنده شاخص‌های متعددی است این عوامل عبارتند:

- ۱- وجود بیماری‌های خاص در بین دانش‌آموزان و معلمان.
- ۲- مراقبت‌های بهداشتی در بدو ورود به مدرسه و میزان توجه به آن.
- ۳- حضور پزشک در مدرسه.
- ۴- میزان کنترل بر بوفه‌ها و به‌طور کلی مسأله تغذیه در مدرسه.

1.Safe school Inspection
2.Los Angeles office of Environmental health and safety

ج- زمینه‌های خانوادگی دانش‌آموزان

بدیهی است که ویژگی‌های خانوادگی دانش‌آموزان می‌تواند عامل مهمی در تغییرات رفتاری دانش‌آموزان باشد. اصطلاح سیستم خانواده از جمله اصطلاحاتی است که طی سالیان اخیر مورد توجه مشاوران قرار گرفته است. سیستم خانواده می‌تواند بر رفتار و روحيات فرزندان تأثیر مستقیمی داشته باشد (مهدوی، ۱۳۸۰) و به موازات آن موجب شدت و ضعف عوامل مندرج در زمینه الف یعنی زمینه‌های رفتاری دانش‌آموزان و به موازات آن میزان امنیت در مدارس باشد. طلاق والدین، تنش‌های خانوادگی، تربیت بدون ثبات و نافع‌ال والدین، وجود ارتباطات منفی بین والدین فرزند، پایش و نظارت ضعیف والدین، قواعد، نظارت و تشویق‌های مبهم و غیر روشن پدر و مادر، مصرف مواد توسط والدین یا خواهران و برادران، مصرف مواد در مرحله پیش از تولد فرزند، مهم‌ترین عوامل خطر در نظام خانوادگی به حساب می‌آیند.

برخی از عوامل مهم در این زمینه عبارتند:

- ۱- وضعیت والدین دانش‌آموزان از بعد موفقیت در ازدواج، طلاق و ...
- ۲- مسأله اعتیاد والدین.
- ۳- تحصیلات والدین
- ۴- حضور در منزل.
- ۵- ارتباط والدین با مدرسه و معلمان.

د- زمینه‌های ساختار فیزیکی و محیط مدرسه

در زمینه وضعیت ساختار فیزیکی مدرسه و عوامل مخمل امنیت و مرتبط با این حیطه در سال‌های اخیر اقدامات قابل توجهی صورت گرفته است. گزارش‌هایی که عمدتاً از سوی کشورهای توسعه یافته در این زمینه موجود است گویای آن است که فقدان امنیت در این زمینه سالانه خسارت فراوانی را به نظام آموزش و پرورش وارد و سرمایه‌های هنگفتی را تباه

ساخته است (اتحادیه معلمان انگلیس-کلمبیا، ۲۰۰۰)^۱ عوامل متعددی روی هم رفته این حیطه را تشکیل می دهند از جمله:

- ۱- قدمت مدرسه و کیفیت مصالح به کار رفته در آن و مقاومت در برابر زلزله.
- ۲- مجاورت مدرسه با بزرگراهها و خیابانهای شلوغ از حیث تصادفات و ...
- ۳- امکانات بهداشتی مدرسه و دستشویی بهداشتی و ...
- ۴- میزان آلودگی و غلظت آلودگی هوا در منطقه ای که مدرسه در آن قرار دارد.
- ۵- میزان مجاورت با مراکز انتظامی و نظامی.
- ۶- وجود پله های مناسب و نرده های حفاظتی پنجره ها در جهت جلوگیری از سقوط.

جمع بندی

در شرایط کنونی، رشد سریع تکنولوژی و در کنار آن رشد روزافزون ناامنی در جوامع صنعتی و در حال توسعه لزوم تغییرات در نظام آموزشی را یادآور می شود. ارزیابی درست از مدارس و محیط پیرامون و تأثیرگذاری آن بر دانش آموزان مانند بسیاری از مسائل پیچیده دیگر امری دشوار است. تعیین علل پیشنهادی منفرد قبل از تدوین شاخص ها یا نشان دهنده ها کاری بیهوده است. وجود تفاوت های کلی در بازده مدارس (دانش آموزان) از ابعاد مختلف فرهنگی، تربیتی، درسی و ... دلالت بر عوامل مهم و تقریباً ناشناخته ای دارد. گرچه باید پذیرفت که عوامل بسیاری علاوه بر مدرسه بر پیشرفت و کمال دانش آموزان تأثیر می گذارد، ولی برخی از تحقیقات نشان می دهد تنها ۲۰ تا ۳۰ درصد واریانس نمونه گیری به تفاوت میان دانش آموزان قابل نسبت دادن است و مابقی واریانس مربوط به مدرسه می شود. تحقیقات فزاینده ای در مورد اثربخشی مدارس در ابعاد کلی نشان می دهد برخی از مدارس نه تنها اثر بخش تر از بعضی دیگرند، که می توانند به شکل مؤثرتری با گوناگونی فرهنگی که در محدوده آنهاست برخورد کنند. حتی گفته شده است جو و محیط برخی از مدارس، کمال جویی را ترویج می کند (سرجیوانی، به نقل از

1. British Columbia teachers Federation

کریمی ۱۳۸۰). بدین ترتیب به نظر می‌رسد مدرسه و محیط پیرامون آن به‌عنوان یک محیط یادگیری تأثیرات خاصی بر دانش‌آموزان داشته باشد.

امروزه تغییرات سریع جوامع، رشد فزاینده تعداد دانش‌آموزان و ارتقای سطح فناوری و آگاهی‌های عمومی موجب بروز مشکلاتی شده است که تا چند دهه قبل از جمله اولویت‌های نگران‌کننده دولت‌ها و ملت‌ها نبوده است. عمده این نگرانی‌ها ارتباط تنگاتنگی با نظام آموزشی و برون‌داد آن دارد. مطالعه متون داخلی و بالخصوص خارجی در زمینه بهسازی محیط آموزشی و فرآیند تعلیم و تربیت نشان می‌دهد اصطلاح مدرسه‌ایمن^۱ از جمله اصطلاحات جدیدی است که به‌طور جدی توجه بسیاری از محققان را به خود جلب کرده است. بنابر منظور این پژوهش، یک مدرسه‌ایمن مدرسه‌ای است که در آن آمار شاخص‌هایی که بدین منظور تدوین خواهد شد، حداقل باشد. این شاخص‌ها در حیطه‌هایی از جمله مسائل رفتاری و اخلاقی دانش‌آموزان و معلمان در مدرسه (دزدی، مسایل جنسی، الفاظ بد و...) وضعیت فیزیکی و سلامت جسمی (وجود بیماری‌های خطرناک، ایدز، مراقبت‌های مدرسه و...)، وضعیت خانوادگی دانش‌آموزان (اعتیاد والدین، طلاق و...) و وضعیت ساختاری فیزیکی و موقعیت مکانی مدرسه (مجاورت با محله‌های ناامن، مسأله زلزله) نهفته است. لذا برای ارزیابی سطح امنیت در مدارس لازم است ملاک‌های فوق به‌طور جدی در نظر گرفته شود.

1.Safe school

منابع فارسی

- خلیلی، ابراهیم (۱۳۷۸). بررسی تأثیر روابط عاطفی والدین بر موفقیت تحصیلی فرزندان در شهرستان اسلامشهر. طرح پژوهشی به سفارش اداره آموزش و پرورش اسلامشهر.
- دفتر بین المللی کار (۱۳۷۵). پیشگیری از حوادث شغلی. انتشارات مؤسسه کار و تأمین اجتماعی.
- رمضانخانی، علی (۱۳۸۰). کتاب جامع بهداشت عمومی تهران. انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- ساروخانی، باقر، دایرالمعارف علوم اجتماعی.
- فرجاد، محمد حسین، روان شناسی و جامعه شناسی جنایی.
- کریمی، یوسف (۱۳۸۰). روان شناسی اجتماعی. تهران، نشر ویرایش.
- لطف آبادی، حسین (۱۳۸۲). روان شناسی رشد. انتشارات سمت.
- میرزایی، پروین (۱۳۷۹). بررسی شیوه‌های مؤثر آموزش خانواده در پیشگیری و کاهش آسیب‌های روانی اجتماعی دختران دانش‌آموز. طرح پژوهشی به سفارش اداره آموزش و پرورش شهرستان‌های تهران.

منابع لاتین

- DeVoe .Jill F., Peter Katharin, Phillip Kaufman.(2003).Indicators of School Crime and Safety: 2003 U.S. Department of Education Institute of Education Sciences& National Center for Education Statistics October 2003
- National Crime Prevention Council (2003).Caregivers' Guide To School Safety And Security. www.allstate.com
- Laub, J.H., and Lauritsen, J.L. (1998). The Interdependence of School Violence With Neighborhood and Family Conditions. In Elliott, D.S., Hamburg, B.A., and Williams, K.R.(2003) Violence in American Schools (pp. 127-155). New York:Cambridge University Press. <http://nces.ed.gov/pubs2003/schoolcrime/>
- National Center For Education Statistic. (2003) Indicators of School Crime and Safety <http://nces.ed.gov/pubs2003/schoolcrime/>,
- Riley . Richard & Reno W. Janet. (1998). Annual Report on School Safety
- Kaufman. Phillip, Chen. Xianglei, Susan P. Choy, Kathryn A. Chandler, Michael R. Rand. (1998). Indicators of School Crime and Safety, 1998. <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/>
- Ogawa T. Rodney, and Collom. Ed.(2003) Using Performance Indicators to Hold Schools Accountable: Implicit Assumptions and Inherent Tensions <http://www.mceetya.edu.au/pdf/natsafeschools.pdf>
- Pennsylvania Service Learning Alliance (PSLA). (2002). Students For Safe Schools: How To Develop A Community Needs Assessment

- [http://www.paservicelearning.org/Pace/publications/Students-for-Safe Schools% ۲۰.pdf](http://www.paservicelearning.org/Pace/publications/Students-for-Safe%20Schools%20.pdf)
Newsletter of the Missouri Center for Safe Schools (1998).- SAFE SCHOOLS POLICY FRAMEWORK August 1998
- <http://www.decs.act.gov.au/policies/pdf/safeschool.pdf>
Missory Safe Schools.(1999).
- <http://www.umkc.edu/education/safe-chool/documents/aug98nl.pdf>
Greater Lakes Gets “Safe Schools / Healthy Students” Contract.(2004).
- <http://www.glmhc.org/files/connections/Connections2004.pdf>
“A SAFE SCHOOLS DAY”(2000).
- <http://www.bctf.bc.ca/education/health/SafeSchools/brief.pdf>
National Safe Schools Framework
- <http://www.nea.org/schoolsafety/images/ssmanual.pdf>
Nansel .T, Overpeck . M, Pilla. R, Simons. B. (2001). “Bullying Behaviors Among US Youth:Prevalence and Association With Psychosocial Adjustment”Journal of the American Medical Association, April 25, 2001
- Susan, Mary& Berekely, Terry(2002)Ensuring Safe School Environments . LEA,New Jersey
- creswell.w.h& newman.m. Anderson.cl.(1995). School health practice. 10eth Toronto santa clara.